

**II. ІДЕЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ
УНІВЕРСИТЕТУ.
УНІВЕРСИТЕТ ЯК ОСЕРЕДОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ НА
ЗАСАДАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ, ГУМАНІЗМУ, ДИВЕРСИФІКАЦІЇ,
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ІН.**

**Лариса СЕМЕНОВСЬКА,
Світлана КІКТО**

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ПОЛІТЕХНІЗМУ:
ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Винятково важливе значення щодо реалізації здобутків політехнізму в шкільній освіті ХХІ ст. набуває кардинальна зміна цільових орієнтирів, змісту, форм і методів навчально-виховної взаємодії, позиції учня в освітньому процесі, а саме перетворення його на активного суб'єкта, що, у свою чергу, зумовлює перехід від «знаннєцентричної» парадигми освіти до антропоцентричної практико орієнтованої підготовки молоді до майбутньої трудової діяльності. Тож освіта школярів повинна бути спрямована на усвідомлення особистістю тенденцій розвитку динамічного світу, на розуміння учнями потреби сприймати новітні перетворення, змінюватися відповідно до них, на формування в молоді інформативно-технологічної культури, інноваційного мислення, здатності навчатися упродовж життя.

Найбільш ефективно означені завдання, на наш погляд, можна реалізувати шляхом упровадження в шкільну освітню практику наскрізної, конкретнопредметної і міжпредметної політехнічної діяльності, яка, у свою чергу, є дієвим інструментом загальноосвітньої і загальнотрудової підготовки. Організація такої діяльності сприяє підвищенню суб'єктності навчання, активізації й зміцненню набутих знань, умінь і навичок, їх використання, забезпечує досягнення єдності теоретичної і практичної підготовки школярів.

Узагальнюючи наукові положення Л. Буєвої [2], М. Кагана [3], О. Леонтьєва [4], С. Рубінштейна [6] Е. Юдіна [7], вважаємо доцільним акцентувати увагу на суб'єктному характері наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності школярів, а також виявити ті креативні зміни, які відбуваються у внутрішній сфері самого суб'єкта під час виконання такої дії: а) зорієнтованість на вирішення завдань, які характеризуються відсутністю знань і способу розв'язання; б) створення суб'єктом діяльності нових знань (на свідомому або несвідомому рівнях) як орієнтовного базису для подальшого пошуку способів розв'язання завдання; в) існування можливості здобуття нових знань і подальшого з'ясування способів подолання проблеми. У зв'язку з цим цілеспрямований і творчий характер виступають визначальними ознаками наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності, які й зумовлюють її зміст і специфіку організації.

Для обґрунтування наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності особливої ваги набувають такі наукові положення: 1) діяльність учня пов'язана із практикою інших людей, що сприяє обміну досвідом, збагаченню змісту діяльності кожного із суб'єктів взаємодії, оновленню її видів і способів, а отже – розвитку особистості; 2) зміна характеру діяльності кардинально змінює позицію учня: від виконавської до активної, творчої, яка забезпечує саморегуляцію навчання учня, формування в нього таких особистісних якостей, як індивідуальна активність, самостійність, пізнавальний інтерес [4].

На основі узагальнення психолого-педагогічної літератури можливо виокремити такі характеристики наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності: а) виступає специфічною формою ставлення особистості до навколишнього світу, яка спрямована на перетворення речей і явищ відповідно до потреб людини; б) має свідомий характер, що виявляється в її плануванні, прогнозуванні результатів, регулюванні, прагненні до вдосконалення [4]; в) її результатом завжди є перетворення зовнішнього світу й особистості, її знань, здібностей, мотивів; г) цілеспрямована, зумовлена суспільними відносинами, продуктивна, предметна, функціональна, суб'єктна тощо.

У руслі нашого дослідження особливу наукову цінність становить теоретичний висновок, що політехнізм – це принцип вивчення всіх навчальних предметів. Виходячи з цього, учені (П. Атутів, Д. Епштейн, В. Зубов, І. Каїров, К. Іванович, В. Сухомлинський та ін.) застерігали проти поділу навчальних дисциплін на політехнічні й неполітехнічні [5]. Отже, в основі наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності лежить імпліцитний підхід до реалізації ідеї політехнізму, хоча й звернення до експліцитного шляху розв'язання проблеми при цьому не виключається. Проте в сучасних умовах зміщення акцентів на навчальну діяльність учнів дотримання імпліцитної позиції забезпечує засвоєння учнями політехнічних знань і вмінь відповідно до можливостей навчального предмета, передбачає активне ознайомлення їх із логікою та змістом навчальних дисциплін, із найголовнішими галузями виробництва і перспективами їх розвитку, а також вивчення школярами наукових основ і універсальних способів трудової діяльності. Обсяг і зміст засвоєння політехнічно спрямованого дидактичного матеріалу визначається специфікою навчального предмета і завданнями політехнічної освіти.

Специфіка методів і організаційних форм наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності в наш час зумовлені новітньою сутністю політехнічних знань і умінь. Вони спрямовані на з'ясування наукових основ сучасної техніки й технології і формування на цій основі загально-трудо-вих умінь. Методи й дидактичні засоби реалізації ідеї політехнізму ведуть до актуалізації наукових і виробничо-технічних знань учнів для розкриття вказаних основ. Методи реалізації політехнічної освіти різноманітні, їх вибір зумовлюється багатьма факторами. Важливу роль у цьому відіграє зміст навчальної і трудової діяльності та конкретного завдання. Добір може здійснюватися в площині загальнодидактичних методів навчання. Так, реалізація методу проблемного викладу передбачає з'ясування загальних наукових основ виробництва шляхом аналізу конкретних об'єктів техніки і технологічних процесів, трудової діяльності у сфері виробництва та ін. Особливістю методу проблемного викладу, як і інших методів в системі політехнічної освіти, виступає його спрямованість на розкриття політехнічних основ сучасного виробництва.

Змістовий аспект методів навчання в наш час збагачується залученням сучасного виробничо-технічного і організаційно-економічного матеріалу. Водночас зауважимо, що посилення в змісті трудової діяльності робітників сучасної промисловості елементів евристичного й пошукового характеру актуалізує використання таких методів, як метод проблемного викладу, евристичний, дослідницький. На нашу думку, завдяки цим методам найбільш успішно формується у школярів технічне мислення, здійснюється підготовки до творчої праці в сфері виробництва. Використання евристичного й дослідницького методів досягає своєї мети, якщо вчитель систематично й цілеспрямовано готує учнів до роботи на високому рівні пізнавальної самостійності, формує в них необхідні прийоми й навички творчої діяльності, розвиває уміння аналізувати, співставляти, порівнювати, доводити, наводити аргументи, узагальнювати, формулювати гіпотези, використовувати наявні знання в новій ситуації [1].

Значну увагу доцільно приділяти організації спостережень і дослідів. Основною формою реалізації ідеї політехнізму залишається урок з його політехнічною, практичною та професійною спрямованістю. Узагальнення досвіду переконує, що вирішенню завдань реалізації ідеї політехнізму слугують усі елементи уроку: зміст матеріалу методи, прийоми навчання, дидактичні засоби. Усі елементи дидактичної структури уроку – актуалізація знань, засвоєння нових знань, способів діяльності, використання знань, умінь для вирішення нових практичних задач – виконують свою політехнічну функцію за умови перетворення науково-технічних знань і виробничого досвіду в таку форму, яка відрізняється рухомістю, мобільністю, готовністю до використання в нових умовах праці. Ефективність вирішення завдань реалізації ідеї політехнізму значною мірою визначається дидактичною структурою уроку. Узагальнення наукової літератури й педагогічного досвіду переконує, що вихідним елементом заняття з політехнічною спрямованістю є аналіз практичних і виробничих ситуацій.

Уроки-семінари з використанням ділової гри виробничого характеру дозволяють організувати пізнавальний процес, при якому школярі самостійно і колективно оволодівають навчальним матеріалом та умінням його використовувати, приймають рішення в ситуаціях, наближених до умов промисловості, використовують знання отримані на різних предметах. Приміром при вивченні певної теми школярі розглядають проблему у виробничому аспекті, розподіляючи ролі інженера, технолога, начальника відділу менеджменту, начальника відділу маркетингу, марчендайзера, співробітника відділу кадрів, інженера з техніки безпеки, еколога, економіста тощо, на основі врахування особистісних інтересів.

Таким чином, забезпечення інноваційного характеру реалізації ідеї політехнізму вбачаємо в забезпеченні наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності школярів, яку визначаємо як послідовну, системно організовану, науково обґрунтовану, цілеспрямовану творчу суб'єкт-суб'єкту взаємодію вчителя й учня, спрямовану на забезпечення єдності урочної, позакласної і позашкільної роботи з метою підготовки школяра до успішної майбутньої трудової діяльності у сфері суспільного виробництва. Ефективність наскрізної, конкретнопредметної та міжпредметної політехнічної діяльності має забезпечуватися взаємодією таких її компонентів: цільовий, мотиваційний, операційно-діяльнісний, оцінювально-результативний. У сучасних умовах бажано звернути увагу на втілення процесу реалізації теорії і практики ідеї політехнізму у взаємозв'язку імпліцитної й експліцитної позицій, на актуалізацію її «наскрізного» предметно-навчального аспекту, отже, спрямувати свої зусилля на генералізацію політехнічної функціональності всіх видів діяльності школярів, а особливо навчальної праці. Позитивного ефекту в розв'язанні вказаного завдання можна досягти шляхом актуалізації принципу політехнізму в змісті освіти, упровадження елективних політехнічних курсів, тьюторських технологій засвоєння політехнічних занять, створення навчальних політехнічних сайтів і медіа-порталів, електронних політехнічних бібліотек, «політехнічних портфоліо», проведення політехнічно-експозиційної роботи, використання новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій. Бажано, щоб змістове наповнення цих засобів було гнучким, варіативним, відповідало особистісним потребам, здібностям і професійним інтересам школярів, варто враховувати специфіку соціального й виробничого оточення.

Список використаної літератури

1. Ахияров К. Ш., Атутов П. Р., Тагариев Р. З. Политехническая направленность обучения основам наук в общеобразовательной школе : [учеб. пособ. для студентов педагогических институтов / К. Ш. Ахияров, П. Р. Атутов, Р. З. Тагариев]. – М., 1990. – 287 с.
2. Бувва Л. П. Человек: деятельность и общение / Л. П. Бувва. – М. : Просвещение, 1978. – 234 с.

3. Каган М. С. Человеческая деятельность (опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М. : Просвещение, 1974. – 345 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А. Н. – М. : Политиздат, 1975. – 344 с.
5. Политехнический принцип в обучении основам наук в средней школе : [пособие для учителей] / под ред. Д. А. Епштейна. – М. : Просвещение, 1979. – 151 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2006. – 724 с.
7. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 391 с.

**Юлія СРІБНА,
Анастасія УЛЬКО**

МЕТОД ПРОЄКТІВ У ХУДОЖНЬО-ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Освітня галузь «Технологія» була введена в Базисний навчальний план загальноосвітніх навчальних закладів для формування в учнів життєво важливих основ технологічних знань і вмінь, застосовувати їх у різних сферах практичної діяльності з урахуванням економічної, екологічної й підприємницької доцільності. Найбільш ефективно ці завдання можуть бути вирішені шляхом організації цілісного навчально-виховного процесу технологічної підготовки учнів, використання у викладанні сучасних педагогічних технологій і методів навчання, які розвивають особистість. Особливу значимість при цьому має метод проєктів, що дає змогу школярам та здобувачам вищої освіти системно опанувати організацію практичної діяльності протягом проєктно-технологічного, художньо-технологічного ланцюжка – від ідеї до реалізації її у виробі (послужі).

Метод проєктів став активно впроваджуватися в освітню сферу України, завдяки запровадженню освітніх стандартів та необхідності реформ. В його основу покладена ідея, що складає суть поняття «проєкт», тобто те, що можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності.

Як зазначає Андрощук І. П. проблема застосування проєктно-технологічної діяльності відображена в дослідженнях Є. Карпова, О. Коберника, Б. Левітан, Н. Матяш, Є. Полат, В. Сидоренка, С. Ящука та інших.

Для галузі «Технологія» метод проєктів – це своєрідна система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію учня, розвиток його інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей; на створення нових виробів, які володіють суб'єктивною або об'єктивною новизною і мають практичну значимість. Пріоритетними педагогічними завданнями у процесі цього навчання є:

- озброєння учнів цілісною культурою організації проєктної діяльності;
- розвиток у них здатності до генерування ідей, їх аналізу, самостійного прийняття рішень;
- формування своєї думки, позиції, взаємодії й діалогу в процесі вирішення спільних завдань.

Навчальні програми ХХІ століття були розроблені на основі проєктно-технологічної системи трудового навчання тому метод проєктів знаходить своє застосування серед багатьох шкіл та закладів вищої освіти в галузі «Технологія». Актуальність впровадження методу проєктів у навчальному процесі при вивченні трудового навчання обумовлюється рядом причин [1]:

- підвищувати пізнавальну мотивацію навчання;